

תקועים בזבל

ביישוב שוהם מאיימים בקנסות על תושבים שלא יפרידו אשפה למיחזור. אבל חוק האריזות שנכנס השבוע לתוקפו בכל המדינה הוא בדיחה עצובה שמזכירה היכן אנחנו חיים באמת

אביב לביא, עמ' 8

מהפכה בהמתנה

ביישוב שוהם כבר קונסים תושבים שאינם ממיינים אשפה, מהפכת ההפרדה שוטפת את ישראל, חוק האריזות הגדול נכנס לתוקפו ב-1 ביולי, אבל בשטח לא קורה הרבה. המיחזור מדשדש והגופים האחראיים לקידום הנושא מחליפים ביניהם עקיצות והאשמות

אביב לביא || צילום: אריק סולטן

לוודא שאנשים מבינים מה צריך להשליך לאיזה פת. מסכינים להם שאסור לערכב בין פסולת יבשה ובין שאריות מזון, כי אם ההפרדה לא תבצע כמו שצריך, הסיכוי שאפשר יהיה לעשות מהפסולת האורגנית קומפוסט שואף לאפס, וכל המאמץ יהיה לחינם.

איך אוכפים את התקנה הזאת בבתי דירות עם פח משותף? לך תתפוס את הדייר שעשה דווקא זורק שעון מקולקל לפח האורגני.

"באמת הרבה יותר קל לעבוד מול בתים פרטיים שיש בהם פח משלהם, אבל גם בבניינים משותפים יש דרכים לאכוף. בפסולת יש הרבה סימני זיהוי שמאפשרים לאתר את מי שזרק".

שתי זרועות לשינוי

מהפכת הפסולת שוטפת את ישראל. במונחים של מדינה שבה מהרגע שמחליטים להקים רכבת קלה ועד הנסיעה הראשונה חו"ל פנים בממוצע 3 דורות, מדובר במהפכת בזק. הכל התחיל כשגלעד ארדן התיישב על כס השר להגנת הסביבה, מיפה את המצב הסביבתי העגום והבין למגינת ליבו שרוב ההיבטים הסביבתיים המשמעותיים בהתנהלותה של המדינה לא תלויים בו: התחבורה כפופה קודם כל לשר התחבורה, האנרגיה לשר התשתיות, המים לרשות המים והשטחים הפתוחים לשרי הפנים והשיכון. בכל התחומים האלה השר להגנת הסביבה יכול לנהל בעיקר קרבות בלימה, למזער נזקים. בפחי האשפה, לעומת זאת, יש לו מנדט להוביל שינוי אמיתי.

לשינוי הזה, שאמור להקיץ את ישראל משיעורי מיחזור של מדינת עולם שלישי למקום סביר במרכז טבלת ה-OECD, יש שתי זרועות: את הראשונה מרגישים בימים אלה בשוהם ובעשרות יישובים נוספים.

רכבות משפחות ישראליות כבר הציבו במטבח שני פחים, ←

כ-19 אלף תושבי שוהם הופתעו לאחרונה לקבל מייל מראש המועצה גיל ליבנה, שבישר להם על פתיחת עידן חדש במערכת היחסים שלהם עם האשפה הביתית: מי שלא ימחזר יחטוף קנס של 245 שקל. מעכשיו מיחזור הוא כבר לא עניין של בחי-

רה חופשית.

ברחובות שוהם לא נדשמו מחזות של הבערת צמיגים. אולי משום שאיש לא רצה להיות אחראי למיחזור הצמיגים בתום ההפגנה ואולי מפני שישראלים רבים מפנימים את העובדה שהסטנדרטים האירופיים של טיפול בפסולת עושים את דרכם לכאן במהירות.

ליבנה, ראש מועצת שוהם, יודע שעבור ישראל זה צעד חלוצי, אבל לטעמו הוא בסך הכל משתף את התושבים בתיק שהמדינה הפילה עליו: "אנחנו נמצאים בתקופה שבה הכל משתנה, ורשות מקומית שלא תמחזר ותפחית את כמויות האשפה תיידן קנס בסכומים גבוהים. מהרצון הטוב של אזרח פלוני לא נוכל לחיות, צריך מערכת נורמטיבית חדשה שתאפשר לנו לחייב בעלי עסקים ותושבים למחזר ולהפריד אשפה. מובן שהחלק שלנו הוא לספק להם כמה שיותר תשתיות ופחים מכל הסוגים. לאלף משפחות, כחמישית מהיישוב, כבר יש שני פחים במטבח, והן מפרידות את האשפה הביתית ליבשה ורטובה. עד סוף השנה נכסה את כל שוהם".

ומשפחה שתצמצם ותשליך את קופסאות הקוטג' לפח של הפסולת האורגנית תחטוף קנס? "כן. זה הדעיון".

איך אוכפים את זה? אנשי המועצה יסתובבו ברחובות ויחטטו בפחים?

"כבר היום עושים זאת. כרגע זה בעיקר לצורכי הסברה, כדי

מימין: ארדן, סל מיחזור, אספן בקבוקים, פח להפרדת אשפה. "למנוע פלופ לאומי" צילומים: אריק סולטן, נאור רהב וראובן קסטרו

הזה, שדומה למודל המוצלח שעובד בכלגיה, אמור להיות מודגש בכל בית בישראל. הבעיה היא שהחוק נכנס לתוקף לפני שבוע בדיוק, ב-1 ביולי; ומכיוון שאנחנו חיים כאן, אנחנו יודעים שדבר לא קרה.

לעבור ממילים למעשים

האמת היא שמאחורי הקלעים קורה לא מעט. הציפייה שתהליכים סבוכים ועתי-רי בירוקרטיה ולוגיסטיקה יעמדו בלוחות הזמנים שהמחוקק קצב להם - כנראה קצת מוגזמת במציאות הישראלית. מנגד, המהירות שבה חוק האריות המורכב דהר דרך כל תהליך החקיקה, יצרה רף ציפיות גבוה. ד"ר אופירה אילון ממכון שמואל נאמן בטכניון אמרה בכנס המיחזור שהחוק עבר "במהירות של ספירי גונזלס". אבל לחוק זה רבר אחר ולבצע זו כבר אופרה אחרת.

השלב שבו צריך לעבור ממילים למעשים מעמיד במבחן את מערכת היחסים העדינה שנרקמה במפתיע במהלך העבודה על החוק בין 3 קודקודי המשולש: המשרד להגנת הסביבה, התעשיינים וארם, טבע ודין שאנשיה ממלאים תפקיד מרכזי בקידום מהפכת הפסולת מיומה הראשון. מבחינה היסטורית, מדובר ביריבים מרים. במשך שנים הם לא החמיצו הזדמנות להתכתש בכל צומת סביבתי. והנה, בראש ההזמנה לכנס שנערך שלשום במרכז הירידיים התנוססו שני סמלילים: מימין זה של ארם, טבע ודין, משמאל זה של התאחדות התעשיינים. רוני קוברובסקי, מנכ"ל קוקה-קולה, החמיא לפעילות של ארגוני הסביבה והזכיר בחיך שבעבר קיבל מהם את "הגלובוס השחור". אנשי אט"ד, מצד, פרגנו לשיתוף הפעולה של התעשיינים. אחד הנוכחים באולם הציץ כותרת: "וגר זאב עם כבש".

אך מומלץ להמתין מעט לפני שמכריזים על הולדתו של מזרח תיכון חדש. המבחן האמיתי, כאמור, מגיע עכשיו, בשלב הביצוע של החוק. כדי לעמוד ביעדים שהחוק הציב, מיחזור של 60% מפסולת האריות בישראל (היעד לשנה הראשונה הוא 30%; כיום ממוחזרות כ-23% מהאריות), הקימה התעשייה את תמי"ד, ראשי תיבות של "תאגיד מיחזור אל"ה (תאגיד איסוף הבקבוקים), הוא הגוף שאמור בשם התעשייה להגיע להסכמים עם הרשויות המקומיות, לקבל מהן את פסולת האריות ולהעביר אותה למיחזור במפעלים המתמחים בהתאם לזרמים השונים - פלסטיק, מתכת, זכוכית או נייר. נדבך חשוב בחוק היא הסנקציה הכואבת שתופעל כלפי התעשיינים אם לא יעמדו ביעדים: קנס כבד של 2,500

חום וירוק, ומתרגלות את הפרדת האשפה לשני זרמים. המטרה: במקום שאריות המזון, שבמדינה עתירת ירק ופרי כמו ישראל מהוות כ-40% מהפסולת, ישלחו לאתרי הטמנה, שם הן תופסות שטחי ענק יקרים, תוססות ופול-טות גזי חממה - הן ישוגרו למתקנים שיהפכו אותן לדרשן משובח לטובת החקלאות. המעגל הזה - תפוח שהופך לדרשן שמגדלים באמצע עותו עץ תפוחים וחוזר חלילה - נקרא בלק סיקון הסביבתי "קיימות". בלקסיקון הכלכלי, המשמעות היא שמטרה הופך למשאב.

תהליכים שמתרחשים במהירות הם חיי-רוש מרענן במציאות הישראלית המסורבלת, אבל הם גם הימור גדול. כדי שהמהפכה של הפרדת האשפה לא תהפוך לפלופ לאומי, צריכים לקרות כמה דברים במקביל. למשל, הקמת מתקני קצה לטיפול בפסולת האורגנית, כאלה שמוסוגלים להפוך אותה לקומפוסט או לאנרגיה. כיום פזורים ברחבי הארץ מתקני ספורים כאלה. אם עיר בסדר הגודל של תל-אביב, למשל, תתחיל מחר בבוקר לאסוף שאריות מזון ממאות אלפי משקי בית, לא יהיה לה לאן לשלוח את האוצר הזה.

השבוע הקצה המשרד להגנת הסביבה 300 מיליון שקל לטובת הקמת 25 אתרים כאלה בכל הארץ, אולם במוסדות התכנון בישראל, כידוע, עלולים לחלוף יובלות מרגע שהי תוכניות משורטטות ועד ששערי המתקנים נפתחים. בכנס המיחזור השנתי של עמותת ארם, טבע ודין, שהתקיים שלשום בגני הת-ערוכה בתל-אביב, הודה ארדן שהאפשרות הזאת מדירה שינה מעיניו: "לפעמים אני לא נרדם בלילה ולא כביטוי", אמר, "אני שוכב וחושב על מצב שבו מיליון וחצי אזרחים יפרידו אשפה, והכל יגיע לאתרי הטמנה כי מתקני הקצה עדיין יהיו תקועים בוועדות המחוזיות".

הזרוע השנייה של מהפכת הפסולת היא חוק האריות, שמתייחס לאריות שמהוות כ-20% ממשקל הפסולת בישראל. החוק הזה מכניס למרכז הירד - לצד המשרד להגנת הסביבה, לצד הרשויות המקומיות ולצדנו, האזרחים שיורדים בבוקר עם שקית האשפה - שחקן כבד נוסף: התעשיינים. חוק האריות זות הוא בעצם גרסת מגה של חוק הפיקודן הוותיק, אשר מחייב את החברות שמייצרות בקבוקים לאסוף ולמחזר אותם.

על-פי חוק האריות, כל מי שמייבא, מייצר או משווק מוצר בישראל, מחויב לאסוף את אריות המוצר ולדאוג למיחזור. תנובה אחראית לקופסת הקוטג', שפראום למילקי, אפס לשקית הבמבה והוגלה קימברלי לא-ריות הטיטולים. היישום של החוק המורכב

החיים בזל 5.5 מיליון טונות הם סך הפסולת השנתית בישראל

חושבים שנאשר להם תאגיד עם אפס הון עצמי ועם אפס כסף, ואז יום אחד הוא יפסיק לתפקד. הם צריכים להראות רצינות רבה יותר".

הנימה הלוחמנית הזאת קיבלה ביטוי גם כנאום הפתיחה שנשא ארדן בכנס המיחזור. אחרי כמה דברי נימוסין והחלפת מחמאות הדדית נשלפו הציפורניים: "אני מאוכזב", אמר ארדן, "היו לי יותר ציפיות מהתעשייה. מדברים הרבה על הריכוזיות במשק, אבל לריכוזיות הזאת אמור להיות גם יתרון - יכולת ביצוע גבוהה. אני מצפה לראות את יכולת הביצוע הזאת גם בהגנה על הסביבה, לא רק במכירות. כולנו מכירים את ההבדל בין מחלקת שיווק ומכירות שלא מצריכה המתנה במשך יותר ממכמה שניות, לבין מחלקת שירות לקוחות שמייבשת אותך על הקו. כשהתעשיינים רוצים למכור יוגורט חדש, תוך שתי דקות הקמפיין מוכן והדיילות כבר מסתובבות בסופר. כשצריך למחזר, עוברת יותר מחצי שנה מאז אישור החוק והתאגיד עדיין לא עומד בדרישות".

לאחר שניים-שלושה מושבים הגיעה התשובה מה מ"ד רוברטו דלה רוקה, טיפוס ססגוני ומנהל איכות הסביבה והבריאות בשופרסל. דלה רוקה ניצל את ההזדמנות כדי למחות על

שקל לכל טון אריות שלא מוחזר. עם מייסדיו של תמי"ד נמנים כמה מהגופים הגדולים בתעשייה: תנובה, אסם, שטראוס, יוניליבר, חוגלה קימברלי, שופרסל, מאפיית אנג'ל, החברה המרכזית למשקאות ופאז-רה-תבורי. דבר לידתו של התאגיד פורסם בעסקים לפני כ-4 חודשים. יש לו כבר מנכ"ל (קובי דר, שקודם כיהן כמנכ"ל אל"ה), אבל בשלב הזה הוא מנוע מלצאת לדרך. הסיבה: טרם קיבל את חותמת ההכרה מהמשרד להגנת הסביבה.

החוק קובע כי הגוף שיעסוק בטיפול בפסולת צריך להגיש למשרד להגנת הסביבה תוכניות מפורטות, כספיות וביצועיות ולקבל את אישורו. אך בינתיים יש פער בין התוכניות שהגישו התעשיינים לבין הציפיות של אנשי המשרד. גורמים בתעשייה ניסו השבוע להיעזר במשמעות המחלוקת וטענו ש"הגשנו מסמכים בהתאם לאופן שאנחנו רואים את השוק בנקודת הזמן הזו, ועכשיו יש רין ודברים על הפערים. אנחנו מאמינים שזה רק עניין של זמן עד שנקבל את האישור".

כמשרד להגנת הסביבה נשמעו מפויסים פחות. "התעשיינים רוצים לנצל את החוק לרעה", אומר גורם במשרד, "יש הרגשה שהם עדיין לא מכינים את המחויבות שלהם. הם

ארדן: "אני מאוכזב מהתעשייה. כשהתעשיינים רוצים למכור יוגורט חדש, תוך שתי דקות הקמפיין מוכן והדיילות כבר מסתובבות בסופר. כשצריך למחזר, עוברת יותר מחצי שנה מאז אישור החוק והתאגיד עדיין לא עומד בדרישות"

<p>חוק האריות מחייב את התעשיינים למחזר 60% מהאריות עד 2015</p> <p>60%</p>	<p>מיליארד שקל - שווי חומרי הגלם המוטמנים מדי שנה בישראל</p> <p>1</p>	<p>מהפסולת הביתית היא אורגנית; אריות מהוות כ-20%</p> <p>40%</p>	<p>ק"ג פסולת ביום מייצר ישראלי תמוצע</p> <p>2</p>
--	--	--	--

כדי שהמהפכה של הפרדת האשפה לא תהפוך לפלופ לאומי, צריכים לקרות כמה דברים במקביל. אם עיר בסדר הגודל של תל-אביב, למשל, תתחיל מחר בבוקר לאסוף שאריות מזון ממאות אלפי משקי בית, לא יהיה לה לאן לשלוח את האוצר הזה

המשרד להגנת הסביבה, אמרה: "כולם מבינים את חשיבות שיתוף הפעולה, אבל זה לא אומר שהקמנו פה קומונה". קוברובסקי מקו"ק ה"קולה רמז: "אני מציע לא לחזור לשנים שהתנהלו בהן קרבות רחוב".

גלעד אוסטרובסקי מא"ר, למרות הכל, שומר על אופטימיות זהירה: "אני בסך הכל מרוצה שהגענו ליולי בלי שהתחילו סאבוטז'ים ודרישות לדחייה של יישום החוק. נכון שהשטח לא מוכן, אבל כרגע אני לא רואה בזה אסון. אני גם לא מזהה גרירת רגליים במכוון. איש לא מנסה להכשיל את העסק בכונה. בסופו של דבר יש לזכור שכבר שבוע המונה דופק. יש יעדים שמוגדרים בחוק, המדידה מתחילה מ-1 ביולי, ומי שלא יעמוד ביעדים ישלם ביוקר".

Aviv67@gmail.com

לת מהטבע המקומי. בנופים הקדמוניים של מכתש רמון יש כמה צלקות מכוערות עקב כריית החול שמשמש את תעשיית הזכוכית. למעט הבקבוקים הנכללים בחוק הפיקרון, לאזרח ישראלי, שומר סביבה ככל שיהיה, אין כיום לאן להעביר את צנצנות הזכוכית הרבות שמכילות רטבים, ריבות או חמו"צים. במסגרת חוק האריות, חלק גדול מכלי הזכוכית המשומשים יאספו ויועברו למפעל פניציה שבירוחם לטובת שימוש חוזר. כל צנצנת שתמוחזר תאפשר להפחית את היקף כריית החול במכתש.

בינתיים, עד שיושגו הסיכומים, ניצלו הנוגעים בדבר את הכנס שלשום - שנערך אגב באולם שעלה על גדותיו - עדות לכך שמדובר בנושא החם של התקופה - לעקיצות הדריות. עו"ד אלונה שפר-קארו, מנכ"לית

ההדרית בין השלטון המקומי לבין התעשיינים עשתה את שלה, והם העדיפו לפנות היישר לוועדת המחירים. "השלטון המקומי והת-אגיד לא הצליחו לקיים שום דיאלוג", אומר גלעד אוסטרובסקי, ראש המחלקה המדעית באדם, טבע ודין שעוקב מקרוב אחרי מימוש החוק. "כל צד מרגיש שהשני עלול לתחמן אותו. אמרתי להם שהם גרועים יותר מהיש ראלים והפולסטינים - אפילו לא מסוגלים לשבת יחד".

הכדור, אם כך, נמצא בידי ועדת המחירים. ועדות בישראל, כידוע, לא מצטיינות בזריזות יתרה. לוועדה הזאת יש נסיבות מקלות - מדובר בנושא סבוך וחסר תקדים במשק הישראלי, ובין הגרסאות ששני הצדדים הניחו על שולחן הוועדה יש כנראה פער גרול מאוד. "זה לא יקרה בלחיצת כפתור", אומר גורם בשלטון המקומי, "התאגיד הכין טיוטה של ההסכם ואנחנו לומדים אותה עכשיו. בואו נגיד שצריך שניים לטנגו". הריקוד הזה, להערכת כל הנוגעים בדבר, יימשך במקרה הטוב עוד כמה שבועות לפחות. את ההמחשה הטובה ביותר לחשיבותו של חוק האריות מספקת הזכוכית. מבין חומרי הגלם שמשמשים לייצור האריות שנסח-רות בישראל, הזכוכית היא היחידה שנגזי

המתקפה נגד התאגידים: "אני רוצה להזכיר שאני חי בישראל, 12 אלף העובדים שלנו חיים בישראל, וגם הילדים שלנו חיים כאן, אנחנו לא מנותקים. שילמתי דמי חבר לארגון סביבה עוד לפני שחלק מהאנשים פה נולדו. אם לא הספיק לנו הקוטג', עכשיו הופכים אותנו לאנשים הרעים גם בדבר המיחזור. כולנו יושבים באותה הסירה, ואם היא תטבע איש לא יידע לזהות אם הגופות שיצפו שייכות למשרד להגנת הסביבה, לשופרסל או לרשות המקומית".

חשדנות הדדית

גם אם ההכרה המיוחלת בתמי"ר תינתן בקרוב, לא יסתיים מרוץ המכשולים בדרך ליישום החוק. כדי לממש את החוק יצטרך תמי"ר להגיע להסכמים עם הרשויות המקומיות: הרשויות הן הגוף שאחראי בישראל לאי-סוף ולשינוע פסולת מבתי התושבים, ותמי"ר יידרש לתגמל אותן כנגד השירותים הללו. על-פי הקבוע בחוק, הצדדים אמורים לנהל מו"מ, ואם זה לא צולח, הם רשאים לבקש מהממשלה להקים ועדת מחירים בראשות משרד האוצר, שתשמש כבורר ותייצר נוסחה שכולם ייאלצו לחיות איתה. אולם משא ומתן כלל לא היה. החשדנות